

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ
КАФЕДРА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОГО ПРАВА**

Н.М. ЕРГАРД

**ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ. ОГЛЯД ТРУПА НА МІСЦІ ПОДІЇ. СУДОВО-МЕДИЧНА
ТАНАТОЛОГІЯ. СУДОВО-МЕДИЧНИЙ РОЗТИН ТРУПА.
СКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА»**

Методичні рекомендації

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ
КАФЕДРА СУДОВОЇ МЕДИЦИНИ ТА МЕДИЧНОГО ПРАВА**

**ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ. ОГЛЯД ТРУПА НА МІСЦІ ПОДІЇ. СУДОВО-МЕДИЧНА
ТАНАТОЛОГІЯ. СУДОВО-МЕДИЧНИЙ РОЗТИН ТРУПА.
СКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА»**

Методичні рекомендації

Київ – 2020

Схвалено та затверджено кафедрою судової медицини та медичного права Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (Протокол № 10 від 02.03.2020 року).

Ергард Н.М.

Практичне заняття № 1 для самостійної підготовки студентів з навчальної теми «Організаційно-процесуальні засади судово-медичної експертизи. огляд трупа на місці події. судово-медична танатологія. судово-медичний розтин трупа. Складання навчального висновку експерта». – Методичні рекомендації. – К.: УкрДГРІ, 2020. – 76 с.

У методичних рекомендаціях містяться завдання для самостійної практичної підготовки студентів, курсантів вищих медичних і юридичних навчальних закладів освіти III-IV рівнів акредитації до занять по різним модульним темам з навчальної дисципліни «Судова медицина».

Методичні рекомендації можуть бути корисними для співробітників медичного фаху, органів внутрішніх справ, студентів, слухачів, курсантів, науково-педагогічного складу медичних та юридичних навчальних закладів.

УДК 340.624.6.:616.001.84

© Ергард Н.М., 2020

© Кафедра судової медицини та медичного права НМУ імені О.О. Богомольця, 2020.

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Організаційно-процесуальні засади судово-медичної експертизи	7
2. Огляд трупа на місці події	20
3. Судово-медична танатологія	36
4. Судово-медичний розтин трупа	54
5. Складання навчального Висновку експерта	65
Рекомендована література	74

ПЕРЕДМОВА

З кожним роком збільшується кількість правопорушень проти життя та здоров'я населення, що обумовлено збільшенням злочинності в Україні. Погіршення криміногенної обстановки обумовлюють необхідність більш сучасного та посиленого використання всієї сили Українських законів в боротьбі зі злочинністю.

Важливе значення у вирішенні цієї задачі покладається не лише на правоохоронні органи, але й на судово-медичних експертів. Саме в рамках проведення судово-медичної експертизи вирішуються питання визначення наявності тілесних ушкоджень, їх локалізації, механізму і характеру заподіяння, встановлення їх ступеню тяжкості та давності утворення, встановлення причини та категорії смерті тощо.

Кількість судово-медичних експертиз з кожним роком збільшується, стимулюючими факторами їх збільшення є: правова досвідченість населення та активна діяльність адвокатів.

В даних методичних рекомендаціях подаються практичні завдання до кожної модульної теми заняття з навчальної дисципліни «Судова медицина» з метою їх самостійного вирішення студентами, курсантами вищих медичних і юридичних навчальних закладів освіти III-IV рівнів акредитації.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема № 1. Організаційно-процесуальні засади судово-медичної експертизи. Огляд трупа на місці події. Судово-медична танатологія. Судово-медичний розтин трупа. Складання навчального висновку експерта.

Заняття 1 (4 години)

- 1.1.** Організаційно-процесуальні засади судово-медичної експертизи
- 1.2.** Огляд трупа на місці події
- 1.3.** Судово-медична танатологія
- 1.4.** Судово-медичний розтин трупа
- 1.5.** Складання навчального «Висновку експерта»

1.1. Організаційно-процесуальні засади судово-медичної експертизи

Мета заняття: ознайомити студентів із історією становлення судової медицини, а також із організацією судово-медичної служби в Україні, процесуальними нормами та законодавчими нормативно-правовими актами, які регламентують її проведення.

План заняття

1. Визначення початкового рівня знань, які отримали студенти з попередніх кафедр.
2. Опрацювання теми заняття шляхом вирішення практичних завдань.
3. Вирішення контрольних тестових завдань.

Перелік знань та вмінь, які повинні засвоїти студенти на занятті

1. Знати історію становлення судової медицини.
2. Знати внесок видатних вчених в розвиток судової медицини.
3. Знати організацію судово-медичної служби в Україні.
4. Знати структури бюро судово-медичної експертизи та функції його підрозділів
5. Знати права, обов'язки та відповідальність лікаря та вміння користуватись ними під час виконання судово-медичних експертних функцій

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. В таблиці написати основні особливості розвитку кожного періоду становлення судової медицини:

Період	Особливості
Допетровський період	
Петровський період	
Навчально- експериментальний період	
Радянський період	
Сучасний період	

2. В таблиці написати основний внесок видатних вчених в розвиток судової медицини:

Видатні вчені	Внесок
Мінаков П.А.	
Громов С.О.	
Бокаріус М.С.	
Райський М.І.	
Оболонський М.О.	
Попов М.В.	
Сапожников Ю.С.	
Концевич І.О.	
Рубіжанський А.Ф.	
Фадеева А.М.	

3. Дати визначення:

Судова медицина – це _____

Судово-медична експертиза – це _____

Експерт – це _____

Судово-медичний експерт – це _____

4. В таблиці написати об'єкти та суб'єкти судово-медичної експертизи:

Об'єкти	Суб'єкти

5. Продовжити речення:

Підставою призначення судово-медичної експертизи є _____

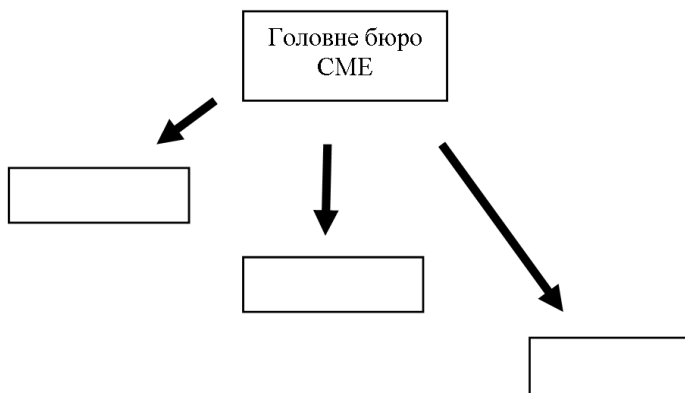
Судово-медичну експертизу проводять у випадках _____

Лікар-експерт може бути залучений на місце події згідно з _____

6. Вказати, якою нормативною базою регламентується діяльність судово-медичних експертів:

10. За зразком поданим нижче, намалювати структуру судово-медичної служби в Україні:

Зразок:

11. В таблиці розписати завдання кожного із підрозділів Бюро судово-медичної експертизи та навести приклади:

Підрозділи	Завдання	Приклади
Відділ експертизи трупів		
Відділ потерпілих, звинувачених та ін. осіб		
Відділ комісійних експертиз		
Судово-криміналістичне відділення		
Судово-гістологічне відділення		
Судово-токсикологічне відділення		
Судово-імунологічне відділення		
Судово-цитологічне відділення		
Відділ чергових експертів		
ДНК-відділення		

14. В таблиці вказати роль судово-медичного експерта в роботі органів правосуддя та охорони здоров'я:

Правосуддя	Охорона здоров'я

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ:

1. Що таке судова медицина?

1-Наука, яка покликана вивчати і розробляти питання медичного і загально-біологічного характеру стосовно потреб правової практики.

2-Наука, яка покликана вивчати питання медичного і загально-біологічного характеру стосовно потреб правосуддя.

3-Наука, яка покликана вивчати і розробляти питання медичного і загально-біологічного характеру для потреб охорони здоров'я.

4-Наука, яка покликана вивчати і розробляти питання медичного і загально-біологічного характеру стосовно потреб правової практики і правосуддя.

5-Наука, яка покликана вивчати і розробляти питання медичного і загально-біологічного характеру стосовно правової практики, правосуддя і охорони здоров'я.

2. Якою статтею КПК України передбачається порядок залучення судово-медичного експерта?

1-ст. 190

2-ст. 76

3-ст. 200

4-ст. 182

5-ст. 243

3. Перше дослідження об'єкта з висновками за його результатами має назву:

- 1 Додаткова експертиза.
- 2 Комісійна експертиза.
- 3 Комплексна експертиза.
- 4 Первинна експертиза.
- 5 Повторна експертиза.

4. У межах якого строку з дня отримання всіх необхідних матеріалів повинні проводити судово-медичні експертизи?

- 1- Протягом трьох днів.
- 2- Протягом одного тижня.
- 3- Протягом двох тижнів.
- 4- Протягом трьох тижнів.
- 5- Протягом одного місяця.

5. Судово-медичний експерт має всі перераховані права, крім:

- 1-. Знайомитись з матеріалами справи.
- 2- Заявляти клопотання про подання йому нових матеріалів, необхідних для того, щоб зробити висновки.
- 3- З дозволу особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора чи суду бути присутнім при проведенні допитів та інших слідчих і судових дій і задавати особам, яких допитують, запитання, що відносяться до експертизи.
- 4- Клопотати про запрошення для участі в експертизі необхідних спеціалістів з метою складання спільних висновків.
- 5- Вирішувати питання про намір, винність, визначати кваліфікаційні ознаки убивства, самогубства, калічення та інші.

6. До об'єктів судової медицини не відносяться:

- 1- Живі особи.

- 2- Трупи.
- 3- Об'єкти відео- та аудіозаписів.
- 4- Речові докази біологічного походження.
- 5- Матеріали слідчих та судових справ, відомчих розслідувань.

7. В яких випадках законом не передбачене обов'язкове проведення (призначення) судово-медичної експертизи?

- 1- Для встановлення причин смерті.
- 2- Для встановлення тяжкості і характеру тілесних пошкоджень.
- 3- Для встановлення факту вагітності та минулих пологів.
- 4- Для встановлення віку підозрюваного чи обвинуваченого, якщо це має значення для справи, при відсутності відповідних документів про вік і неможливості їх отримання.
- 5- Для встановлення статевої зрілості потерпілої у справах про злочини, передбачені ст. 155 КК України.

8. До у часті в проведенні яких слідчих дій не можуть залучатись судово-медичні експерти і лікарі інших спеціальностей в якості спеціалістів в галузі судової медицини?

- 1- До огляду місця події і трупа на місці його виявлення.
- 2- До участі в обшуку.
- 3- До огляду особи, затриманої у зв'язку з підозрою в скоєнні злочину.
- 4- До участі в отриманні зразків для порівняльного дослідження.
- 5- До участі в освідуванні особи.

9. Функціями лікаря на місці події є все перераховане, крім:

1. Констатації смерті.
2. Опису трупа.
3. Виявлення мотивів злочину.
4. Консультації слідчого зі спеціальних питань.
5. Допомоги слідчому у виявленні і вилученні речових доказів.

ПРАВИЛЬНІ ВІДПОВІДІ:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михайличенко Б.В. Судова медицина / Б.В.Михайличенко - К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 447 с.
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України».
3. Громов А.П. Курс лекцій по судовій медицині / А.П. Громов. – М.: Медицина, 1979. – 48 с.
4. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів. – К.: ІнЮре, 2001.
6. Ергард Н.М. Сучасна лекція / Н.М. Ергард – К.: УкрДГРІ, 2018. – 24 с.

1.2. Огляд трупа на місці події

Мета заняття: ознайомити студентів із обов'язками лікаря-спеціаліста в галузі судової медицини при проведенні огляду місця події та трупа, методикою огляду місця події і трупа та навчити методиці констатації факту смерті, особливостям огляду трупа, встановленню давності настання смерті, виявлення, описання та вилучення речових доказів.

План заняття

1. Визначення вихідного рівня знань з теми.
2. Проведення огляду трупа на місці його виявлення, виконання проб на наявність життя, встановлення часу настання смерті.
3. Оформлення Протоколу огляду місця події.
4. Виявлення слідів крові та з їх описанням та проведенням попередніх проб на її наявність.
5. Вирішення ситуаційних задач.
3. Розв'язання контрольних тестових завдань.

Перелік знань та вмінь, які повинні засвоїти студенти на занятті

1. Знати завдання, які стоять перед лікарем при здійсненні ним функції спеціаліста у галузі судової медицини під час огляду місця події.
2. Знати ознаки факту настання смерті та вміти їх виявляти.
3. Знати сутність пероксидазної та каталазної реакції на кров.
4. Знати правила проведення зовнішнього огляду трупа та засвоїти методику його виконання під час огляду місця події.
5. Знати суправітальні реакції та вміти їх виконувати.
6. Вміти виявляти речові докази на місці події, їх описувати та вилучати.
7. Вміти проводити огляд трупа на місці події та його описувати у «Протоколі огляду місця події».
8. Вміти встановлювати давність настання смерті за трупними ознаками.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Дати визначення:

Місце події – це _____

Місце виявлення трупа – це _____

Додатковий огляд місця події – це _____

Повторний огляд місця події – призначається в тих випадках, коли _____

Статична стадія огляду місця події – це _____

Суправітальні реакції – це _____

Динамічна стадія огляду місця події – дослідження предметів, об'єктів місця події, коли _____

Поза трупа – це _____

10. За фотознімками заповнити «Протокол огляду місця події» у відповідності з наданим нижче зразком:

Фото 1

Фото 2

ПРОТОКОЛ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ

«___» _____ р. при (денному, змішаному) освітленні слідчий прокуратури м. Києва Іванов В. П., юрист 3 класу, за участю спеціаліста в галузі судової медицини – судово-медичного експерта _____ в присутності понятих _____ (вказати місце їх проживання) провів огляд місця події і трупа жінки на основі донесення поліції про смерть гр. К., 32 років. Місцем події є кв. ___, буд. ___, по вул. _____.

ДАНІ ОГЛЯДУ:

Квартира, в якій виявлено труп К., знаходиться на 3-му поверсі триповерхового будинку і складається з однієї кімнати, двері якої виходять на загальний коридор. Кімната, де виявлено труп, площею 14 м², має квадратну форму. Навпроти дверей – вікно, яке виходить на вулицю. Біля стінки, праворуч від дверей стіл, накритий білою скатеркою, на якому лежить порожня попільниця. Навколо стола 4 стільці. Біля стінки ліворуч від дверей – ліжко з подушкою, застелене блакитним покривалом. На ліжку лежить труп жінки.

При огляді трупа встановлено: труп лежить на спині, головою до вікна, голова на подушці, ноги спущені так, що ступні спираються на підлогу, ліва рука напівзігнута і лежить на грудях, права рука зігнута і звисає з ліжка.

Одяг застібнутий, складається з сукні, бюстгальтера, трусів та шкарпеток. Одяг цілий, без сторонніх нашарувань та забруднень.

Труп особи жіночої статі, 49 років за документами, довжина тіла 165 см, правильної будови тіла та доброї вгодованості, колір шкірних покривів блідий, температура тіла в прямій кишці 30 град. Через 1 годину – 29 град. Трупні плями розташовані на задньо-бокових ділянках тіла добре виражені, синьо-фіолетового кольору, при дозованому натисканні зникають та відновлюють свій колір через 3 хв. 35 секунд. Дослідження проведено в 15 год. 30 хв. Трупне залякання наявне тільки в жувальних м'язах, гниття немає. Волосиста частина голови без ушкоджень, очі закриті, рогівка прозора, сполучнотканинна оболонка очних яблук з дрібними темно-червоними крововиливами, отвори вух та носа вільні, отвори рота і носа вільні, губи темно-синього кольору, зуби свої, неушкоджені, кінчик язика прикушений передніми зубами, темно-брунатного кольору. При обмацуванні кісток і хрящів ушкоджень не виявлено. Грудна клітка циліндричної форми, живіт на рівні реберних дуг.

Високо на шиї розташована петля із дроту, кінець якого перерізаний. Відповідно їй наявна странгуляційна борозна, яка темно-брунатного кольору, йде у косо-висхідному напрямку, незамкнена, губиться у потиличній ділянці голови, найкраще виражена на передній поверхні шиї.

Труп направлений в міський морг для судово-медичного дослідження. З місця події нічого не вилучено.

Початок огляду 15.00 год.

Закінчення огляду 16 год. 30 хв.

Слідчий _____ (підпис)

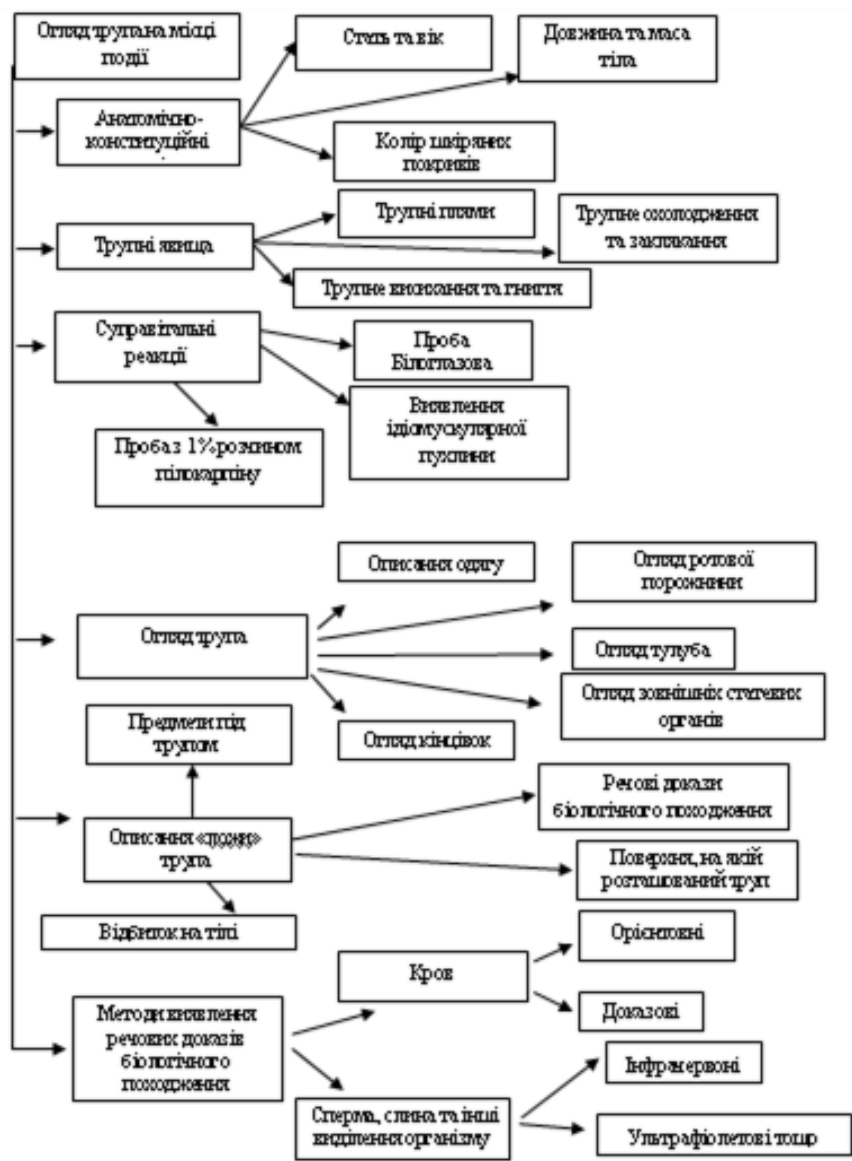
Поняті _____ (підписи)

Спеціаліст в галузі судової медицини _____ (підпис)

**ПРОТОКОЛ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ
(ФОТО 1)**

**ПРОТОКОЛ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ
(ФОТО 2)**

11. Охарактеризувати кожний елемент структурно-логічної схеми опису трупа на місці події:

СИТУАЦІЙНІ ЗАДАЧІ

I. ЗАВДАННЯ:

1. Визначити та написати достовірні ознаки смерті
2. Встановити давність настання смерті
3. Написати попередній судово-медичний діагноз

Труп особи жіночої статі, довжина тіла 165 см, правильної будови тіла та доброї вгодованості, колір шкіряних покривів блідий, температура тіла в прямій кишці 30 град. Через 1 годину – 29 град. Трупні плями розташовані на задньо-бокових ділянках тіла, доброї вираженості, синьо-фіолетового кольору, при дозованому натисканні зникають та відновлюють свій колір через 3 хв. 35 секунд. Дослідження проведено в 15 год. 30 хв. Трупне залякання наявне тільки в жувальних м'язах, гниття немає. Волосиста частина голови без ушкоджень, очі закриті, рогівка прозора, сполучнотканинна оболонка очних яблук з дрібними темно-червоними крововиливами, отвори вух та носа вільні, отвори рота і носа вільні, губи темно-синього кольору, зуби свої, неушкоджені, кінчик язика прикушений передніми зубами, темно-брунатного кольору. При обмацуванні кісток і хрящів ушкоджень не виявлено. Грудна клітка циліндричної форми, живіт на рівні реберних дуг. Високо на шиї розташована петля із дроту, кінець якого перерізаний. Відповідно їй наявна странгуляційна борозна, яка темно-брунатного кольору, йде у косо-висхідному напрямку, незамкнена, зникає у потиличній ділянці голови, найкраще виражена на передній поверхні шиї.

II. ЗАВДАННЯ:

1. Визначити та написати достовірні ознаки смерті
2. Встановити давність настання смерті
3. Визначити та написати категорію смерті

Труп чоловіка, довжиною тіла 174 см, помірної вгодованості. Тіло на дотик тепле. Очі прикриті повіками, рогівки блискучі. Зіниці розширені, діаметром по 0,6 см кожна. При введенні у передню камеру ока 0,1 мл 1 % розчину пілокарпіну зіниці за 4 сек. Зменшилися до 0,2 см в діаметрі. Температура тіла у прямій кишці +35,2°C, через годину +34°C. Ідіомускулярна пухлина на плечах визначається. Трупне залякання відсутнє. Трупні плями неоднорідні, при натисканні динамометром вони зникають і відновлюються через 10 секунд.

ВИРІШЕННЯ СИТУАЦІЙНИХ ЗАДАЧ:

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ:

1. При огляді місця події дані заповнюються в документ під назвою:

- A.** висновок судово-медичного експерта
- B.** акт огляду місця події
- C.** протокол огляду місця події
- D.** підсумок лікаря-консультанта

2. Огляд трупа на місці його виявлення проводиться за участю:

- A.** судово-медичного експерта
- B.** консультанта
- C.** лікаря-експерта
- D.** спеціаліста в галузі судової медицини

3. Огляд місця події можна проводити:

- A.** від центру до периферії
- B.** після фотографування трупа
- C.** після збору речових доказів
- D.** від периферії до центру

4. При виявленні трупа факт настання смерті констатується на основі:

- A.** вірогідних ознак смерті
- B.** відсутності дихання
- C.** достовірних ознак смерті
- D.** відсутності серцебиття

5. Під час статистичної стадії огляду трупа на місці події проводять:

- A. фіксування розташування предметів
- B. фотографування місця події
- C. складання схематичного плану місця події
- D. описання положення тіла по відношенню до оточуючих предметів

6. Під час динамічної стадії огляду трупа на місці події проводять:

- A. вивчення всіх предметів
- B. детальний зовнішній огляд трупа
- C. виявлення речових доказів
- D. фотографування змін та ушкоджень на трупі

7. При огляді трупа на місці події судово-медичний експерт чи лікар-експерт виступають у ролі?

- A. лікаря-дослідника
- B. експерта по медицині
- C. спеціаліста в галузі судово-медичної експертизи
- D. лікаря-експерта

8. На місці події час настання смерті можна визначити шляхом дослідження:

- A. трупних плям
- B. трупного залякання
- C. електрозбудження м'язів
- D. зіничної реакції на пілокарпін та атропін

9. Вилучення речових доказів біологічного походження направляють в бюро судово-медичної експертизи:

- A. після їх вивчення інспектором-криміналістом

- В.** у вологому вигляді
- С.** у висушеному стані
- Д.** у запакованому пакеті

10. Плями Лярше на кон'юнктиві закритих очей вказують на те, що:

- А.** після настання смерті труп був з відкритими очима
- В.** категорія смерті насильницька
- С.** настала смерть
- Д.** смерть настала не раніше 5-6 годин до моменту виявлення Трупа

ПРАВИЛЬНІ ВІДПОВІДІ:

- 1.**
- 2.**
- 3.**
- 4.**
- 5.**
- 6.**
- 7.**
- 8.**
- 9.**
- 10.**

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михайличенко Б.В. Судова медицина / Б.В.Михайличенко - К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 447 с.
2. Михайличенко Б.В. Огляд трупа на місці його виявлення / Б.В. Михайличенко, Н.М. Ергард // – К.: УкрДГРІ, 2017. – 24 с.

1.3. Судово-медична танатологія

Мета заняття: ознайомити студентів із поняттями «танатологія», «клінічна та біологічна смерть», навчити розумінню різниці категорії та роду смерті, навчити визначати різницю між абсолютними та орієнтовними ознаками смерті, навчити визначати різницю між ранніми та пізніми ознаками смерті, дати розуміння поняттям «правові та медичні аспекти» трансплантації органів, встановлювати ознаки зажиттєвості ушкоджень.

План заняття

1. Визначення вихідного рівня знань з теми.
2. Визначення категорії, роду та виду смерті.
3. Встановлення вірогідних та орієнтовних ознак смерті .
4. Виявлення ранніх та пізніх ознак смерті.
5. Визначення правових та медичних аспектів трансплантації органів.
5. Вирішення ситуаційних задач.
3. Розв'язання контрольних тестових завдань.

Перелік знань та вмінь, які повинні засвоїти студенти на занятті

1. Знати відмінності між ранніми та пізніми ознаками смерті.
2. Знати відмінності між вірогідними та орієнтовними ознаками смерті.
3. Знати правові та медичні аспекти трансплантації органів.
4. Знати процеси, які лежать в основі ранніх та пізніх ознак смерті.
5. Вміти визначати ознаки зажиттєвості ушкоджень.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Дати визначення:

Танатологія – це _____

Клінічна смерть – це _____

Біологічна смерть – це _____

2. В таблиці написати вірогідні та орієнтовні ознаки смерті:

Вірогідні ознаки	Орієнтовні ознаки

3. В таблиці написати судово-медичну класифікацію смерті:

Категорія смерті	
Рід смерті	
Вид смерті	
Насильницька смерть	Ненасильницька смерть

4. З зразком, поданим нижче, намалювати схему абсолютних ознак смерті:

Зразок:

5. По фотознімкам вказати абсолютну ознаку смерті:

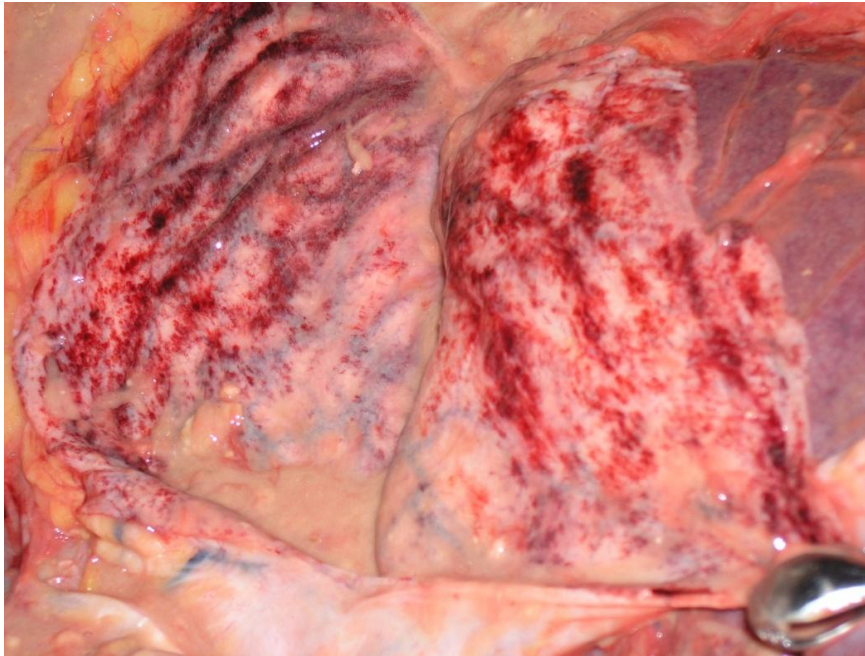
1. _____

2. _____

3.

4.

5. _____

6. _____

7. _____

8. _____

9.

10.

6. За фотознімками написати та обґрунтувати стадії трупних плям:

1. _____

2. _____

3. _____

7. В таблиці описати особливості ранніх абсолютних ознак смерті:

Ранні абсолютні ознаки смерті	Особливості
Трупні плями	
Трупне залякання	
Трупне охолодження	
Трупне висихання	
Аутоліз	

8. В таблиці описати особливості та умови виникнення пізніх абсолютних ознак смерті:

Пізні абсолютні ознаки смерті	Особливості та умови виникнення
Гниття трупа	
Муміфікація	
Торф'яне дублення	
Жировіск (сапоніфікація)	

СИТУАЦІЙНА ЗАДАЧА

ЗАВДАННЯ:

1. Визначити та написати абсолютні ознаки смерті
2. Встановити давність настання смерті
3. Написати попередній судово-медичний діагноз

Квартира, в якій виявлено труп К., знаходиться на 3-му поверсі трьохповерхового будинку і складається з однієї кімнати, двері якої виходять на загальний коридор. Кімната, де виявлено труп, площею 14 кв. м., має квадратну форму. Навпроти дверей — вікно, яке виходить на вулицю. Біля стінки, праворуч від дверей стіл, накритий білою скатеркою, на якому лежить порожня попільниця. Навколо стола 4 стільці. Біля стінки ліворуч від дверей — ліжко з подушкою, застелене блакитним покривалом. На ліжку лежить труп жінки. При огляді трупа встановлено: труп лежить на спині, головою до вікна, голова на подушці, ноги спущені так, що ступні спираються на підлогу, ліва рука напівзігнута і лежить на грудях, права рука зігнута і звисає з ліжка. Одяг застібнутий, складається з плаття, бюстгальтера, трусів та шкарпеток. Одяг цілий, без сторонніх нашарувань та забруднень. Труп особи жіночої статі, 49 років за документами, довжина тіла 165 см, правильної будови тіла та доброї вгодованості, колір шкіряних покривів блідий, температура тіла в прямій кишці 30 град. Через 1 годину – 29 град. Трупні плями розташовані на задньо-бокових ділянках тіла добре виражені, синьо-фіолетового кольору, при дозованому натисканні зникають та відновлюють свій колір через 3 хв. 35 секунд. Дослідження проведено в 15 год. 30 хв. Трупне залякання наявне тільки в жувальних м'язах, гниття немає. Волосиста частина голови без ушкоджень, очі закриті, рогівка прозора, сполучнотканинна оболонка очних яблук з дрібними темно-червоними крововиливами, отвори вух та носа вільні, отвори рота і носа вільні, губи темно-синього кольору, зуби свої, неушкоджені, кінчик язика прикушений передніми зубами, темно-брунатного кольору. При обмацуванні кісток і хрящів ушкоджень не виявлено. Грудна клітка циліндричної форми, живіт на рівні реберних дуг. Високо на шиї розташована петля із дроту, кінець якого перерізаний. Відповідно їй наявна странгуляційна борозна, яка темно-брунатного кольору, йде у косо-висхідному напрямку, незамкнена, губиться у потиличній ділянці голови, найкраще виражена на передній поверхні шиї.

ВИРІШЕННЯ СИТУАЦІЙНОЇ ЗАДАЧІ:

ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ:

1. До орієнтовних (ймовірних) ознак смерті відноситься все перераховане, крім:

- 1- Відсутності чутливості (реакції) до різних подразнень - термічних, хімічних, больових, нюхових.
- 2- Відсутності рогівкового рефлексу і реакції зіниць на світло.
- 3- Відсутності свідомості, дихання, пульсу, серцебиття.
- 4- Блідості шкіряних покривів.
- 5- Висихання склери і рогівки.

2. Через який час після настання смерті з'являються трупні плями?

- 1- Через 1 годину. .
- 2- Через 6-8 годин.
- 3- Через 10-12 годин.
- 4- Через 16-18 годин.
- 5- Після 5 діб

3. До достовірних ознак смерті відносяться всі перераховані, крім:

- 1- Трупних плям.
- 2- Трупного залякання.
- 3- Нерухомості тіла.
- 4- Трупного охолодження.
- 5- Трупного висихання.

4. До видів насильницької смерті відноситься смерть, яка наступила від дії всіх перерахованих факторів, крім:

- 1- Механічних ушкоджень.
- 2- Барометричного тиску.
- 3- Пухлин.
- 4- Крайніх температур.
- 5- Електричного струму.

5. Через який час після настання смерті трупне залякання охоплює всі м'язи?

- 1- Через 4-6 годин.
- 2- Через 8-10 годин.
- 3- Через 12-14 годин.
- 4- Через 16-18 годин.
- 5- На кінець першої доби.

6. Через який час після настання смерті трупне залякання повністю зникає?

- 1- Через 5-6 годин.
- 2- Через 10-12 годин.
- 3- Через 24 години.
- 4- Через 2 доби.
- 5- Після 3 діб.

7. Як правило, трупне залякання розвивається, починаючи з таких груп м'язів:

- 1- Мімічних і жувальних.
- 2- Спини.
- 3- Верхніх кінцівок.
- 4- Тулуба.
- 5- Нижніх кінцівок.

8. Через скільки годин після настання смерті трупні плями можуть повністю переміщуватися при зміні положення трупа?

- 1- Через 6-8 годин.
- 2- Через 13-14 годин.
- 3- Через 24 години.
- 4- Через 36 годин.
- 5- Через 48 годин.

9. В яких ділянках тіла проявляються перші ознаки гниття?

- 1- На обличчі.
- 2- На спині.
- 3- На передньо-бокових поверхнях живота (пахвових ділянках).
- 4- На верхніх кінцівках.
- 5- На нижніх кінцівках.

10. Через який час при сприятливих умовах муміфікується труп дорослої людини?

- 1- Через 1 місяць.
- 2- Через 2-3 місяці.
- 3- Через 4-5 місяців.
- 4- Через 6-8 місяців.
- 5- Через 9-12 місяців.

11. При огляді трупа в гаражі виявлені рожево-червоні трупні плями, які при натискуванні на них пальцем (динамометром) повністю зникають і через декілька секунд відновлюють свій колір. Яка найбільш ймовірна причина смерті та стадія розвитку трупної плями?

- 1- Отруєння ціаністим калієм, стадія гіпостазу.
- 2- Отруєння чадним газом, стадія стазу.
- 3- Отруєння ціаністим калієм, стадія імбібіції.
- 4- Отруєння чадним газом, стадія імбібіції.
- 5- Отруєння чадним газом, стадія гіпостазу.

ПРАВИЛЬНІ ВІДПОВІДІ:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- 11.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Михайличенко Б.В. Судова медицина / Б.В.Михайличенко - К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 447 с.
2. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України».
3. Громов А.П. Курс лекцій по судовій медицині / А.П. Громов. – М.: Медицина, 1979. – 48 с.
4. Тагаєв Н.Н. Судовна медицина. Учебник для слухачів вузів МВД України / Н.Н. Тагаєв. – Х.: Факт, 2003.
5. Ергард Н.М. Ранні та пізні ознаки смерті. Атлас / Н.М. Ергард, Б.В. Михайличенко, С.М. Кубаля // – К.: УкрДГРІ, 2018. – 38 с.

1.4. Судово-медичний розтин трупа

Мета заняття: навчити студентів техніці судово-медичного розтину трупа, особливостям проведення експертизи трупів невідомих осіб, з методикою складання «Впізнавальної карти» та опрацювати інструментальні методи встановлення давності настання смерті.

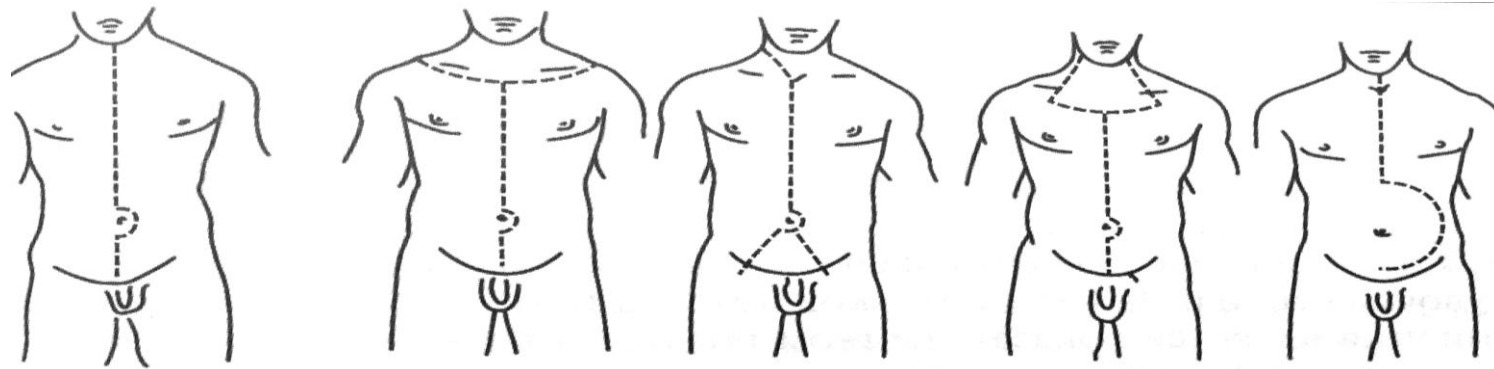
План заняття

1. Контроль вихідного рівня знань з теми.
2. Складання «Впізнавальної карти».
3. Опрацювання судово-медичного діагнозу та складання «Лікарського свідчення про смерть».
4. Вирішення ситуаційних задач.

Перелік знань та вмінь, які повинні засвоїти студенти на занятті

1. Вміти проводити судово-медичний розтин.
2. Знати методику забору та вилучення об'єктів для лабораторного дослідження.
3. Вміти скласти навчальний «Висновок експерта» та «Впізнавальної карти».
4. Знати складові частини «Лікарського свідчення про смерть» та вміти його заповнювати.
5. Вміти написати судово-медичний діагноз.

3. На схематичному зображенні вказати за автором лінії розрізів при розтині трупа:

А

Б

В

Г

Д

- А. _____
- Б. _____
- В. _____
- Г. _____
- Д. _____

4. Описати послідовність внутрішнього дослідження трупа:

6. За прикладами встановити судово-медичний діагноз та виписати «Лікарське свідоцтво про смерть» (Додаток 7) в нижче наведеній ситуаційній задачі.

ПРИКЛАДИ:

№	Судово-медичний діагноз	«Лікарське свідоцтво про смерть»
1.	Хронічна ішемічна хвороба серця. Стенозуючий атеросклеротичний коронаросклероз передньої міжшлуночкової гілки лівої коронарної артерії з утворенням в ній пристінкового тромбу; рубець передньо-бокової стінки лівого шлуночка. Свіжий передньо-перетинковий трансмуральний інфаркт міокарда. Повнокров'я внутрішніх органів. Згортки крові та рідка кров в порожнинах серця.	I. а) Гостра серцева недостатність б) Свіжий інфаркт міокарда в) Хронічна ішемічна хвороба серця
2.	Хронічна ішемічна хвороба серця. Стенозуючий атеросклеротичний коронаросклероз із свіжим тромбом в передній міжшлуночковій гілці лівої коронарної артерії. Трансмуральний інфаркт міокарда передньої стінки лівого шлуночка, верхівки серця та передньої частини міжшлуночкової перетинки. Гостра аневризма серця з розривом передньої стінки лівого шлуночка. Гемоперикард. Гіпертонічна хвороба (гіпертрофія серця, артеріоло нефросклероз).	I. а) Розрив серця б) Свіжий інфаркт міокарда в) Хронічна ішемічна хвороба серця II. Гіпертонічна хвороба
3.	Закрита черепно-мозкова травма. Вогнищевий крововилив в м'які тканини тім'яно-потиличної ділянки справа, субдуральна гематома зліва (200,0), стиснення головного мозку зі зміщенням серединних структур вправо, розсіяні точкові крововиливи в білій речовині мозку, помірно-виражений набряк-набухання головного мозку.	I. а) Стиснення мозку б) Субдуральний крововилив в) Закрита черепно-мозкова травма
4.	Механічна асфіксія від стиснення органів шиї петлею. Горизонтальна странгуляційна борозна; рідка темно-червона кров в порожнині серця та магістральних судинах; повнокров'я легень, печінки, нирок, петехіальні крововиливи під плевру та в тканину легень.	I. а) Механічна асфіксія внаслідок стиснення органів шиї петлею

№ 009728

Назва міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади, органу місцевого самоврядування у сфері управління яких перебуває заклад Виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) Департамент охорони здоров'я Найменування та місцезнаходження закладу, відповідальні особи якого заповнили повідомлення Київське міське клінічне бюро судово-медичної експертизи 03141, м. Київ-141, вул. Докучаєвська, 4, тел. (044) 275-15-55, факс (044) 275-30-57, e-mail: bsme@health.kiev.ua	МЕДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ
	Форма первинної облікової документації № 106/о ЗАТВЕРДЖЕНО Наказ МОЗ України 08.08.2006 № 545
Ідентифікаційний код ЄДРПОУ 23698049	

Лікарське свідоцтво про смерть № _____

(остаточне, попереднє, замість попереднього № _____, замість остаточного № _____)
 (видається для реєстрації в органах реєстрації актів цивільного стану)

“ _____ ” 20 ____ р.
 (дата видачі)

- Прізвище, ім'я, по батькові померлого _____
- Стать: чол.-1, жін.-2 (підкреслити) _____
- Дата народження: рік _____ місяць _____ число _____
- Дата смерті: рік _____ місяць _____ число _____
- Для дітей, які померли у віці від 6 днів до 1 місяця: доношений – 1, недоношений – 2 (підкреслити) _____
- Для дітей, які померли у віці від 6 днів до 1 року:
 а) маса (вага) при народженні _____ г.
 б) зріст при народженні _____ см.
- Місце проживання померлого:
 Держава _____, республіка, область _____,
 район _____ місто, смт – 1, селище – 2 (підкреслити) _____,
 вул. _____, буд. _____, кв. _____
- Місце смерті:
 а) держава _____, республіка, область _____,
 район _____, населений пункт _____ (вписати)
 б) смерть настала: у стаціонарі – 1, вдома – 2, в іншому місці – 3 (підкреслити) _____
 (вписати, де)

лінія відрізу

Довідка про причину смерті
 (до форми № 106 / о № _____, видається для поховання)

- Прізвище, ім'я, по батькові померлого _____
- Вік померлого _____ 3. Дата смерті “ _____ ” _____ 20 ____ р.
 (число, місяць, рік)
- Причина смерті _____
 (основна причина смерті)
 Прізвище, ім'я, по батькові лікаря, який видав довідку _____
 “ _____ ” 20 ____ р. М.П. _____
 (дата видачі) (підпис лікаря)

9. Смерть настала внаслідок: захворювання – 1, неуточної причини смерті – 2, нещасного випадку поза виробництвом – 3, нещасного випадку у зв'язку з виробництвом – 4, навмисного самоушкодження – 5, нападу з метою убивства чи нанесення ушкодження – 6, випадків ушкодження з невизначеним наміром – 7, ушкодження внаслідок дій, передбачених законом, та воєнних операцій – 8, ускладнення внаслідок терапевтичної та хірургічної допомоги – 9, віддалених наслідків зовнішніх причин захворюваності та смертності – 10 (підкреслити).

10. Причина смерті встановлена: лікарем, який тільки встановив смерть, – 1, лікарем, який лікував померлого, – 2, патологоанатомом – 3, судово-медичним експертом – 4 (підкреслити)

11. Я, лікар _____ (прізвище, ім'я, по батькові)

посада: лікар судово-медичний експерт
 засвідчую, що на підставі: огляду трупа – 1, записів лікаря в медичній документації – 2, попереднього нагляду за хворим – 3, розтину – 4 (підкреслити) мною визначена послідовність патологічних процесів (станів), які призвели до смерті, та встановлена така причина смерті:

I. Хвороба (патологічні стани), що призвела до смерті:

- _____ (безпосередня причина смерті)
- _____
- _____
- _____

Приблизний час між початком захворювання і смертю.

(б, в, г захворювання та патологічні стани, що зумовили безпосередню причину смерті; основна причина смерті вказується в останню чергу)

II. Інші суттєві стани (конкуруючі, поєднані, фонові, підкреслити), які сприяли смерті, але не пов'язані із захворюванням чи його ускладненням, яке безпосередньо є причиною смерті _____

У разі смерті жінок під час вагітності або після пологів у період до одного року зазначити тиждень вагітності _____, день післяпологового періоду _____, тиждень після пологів _____

- У випадках смерті від травми, отруєння та дії зовнішніх чинників:
 а) дата травми (отруєння): рік _____, місяць _____, число _____;
 б) місце й обставини, при яких відбулася травма (отруєння) _____

13. Якщо померлий (а) відноситься до осіб, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, зазначити категорію _____, серію _____ посвідчення (вписати).

Підпис лікаря, який заповнив свідоцтво _____ М.П. _____
 (прізвище, ім'я, по батькові одержувача) (підпис) “ _____ ” 20 ____ р.

СИТУАЦІЙНА ЗАДАЧА

ЗАВДАННЯ:

1. Вказати та обґрунтувати причину смерті у Висновку
2. В таблиці написати судово-медичний діагноз та виписати «Лікарське свідоцтво про смерть»
3. Скласти «Впізнавальну карту»

«Близько о 04:00 год. у парку «Кіото» по вул. Кіото, 8 виявлено труп невідомого чоловіка віком близько 35 років без ознак насильницької смерті. При **зовнішньому дослідженні**: Шкірні покриви тіла загалом чисті, блідо-синюшні. Трупне залякання визначається та добре виражене у всіх звичайно досліджуваних групах м'язів. Трупні плями вбачаються на задній та частково бокових поверхнях тіла, при дозованому триразовому натисканні на них бліднуть та відновлюють своє забарвлення на протязі 15 хв. На шкірних покривах гнильні зміни не виражені. На волосяній поверхні голови при огляді і пальпації ушкоджень не виявлено. Шкіра обличчя блідо-синюшного кольору. Очі закриті, рогівки прозорі, зіниці розширені рівномірно, сполучні оболонки очей блідо-рожевого кольору, без крововиливів. Хрящі та кістки носа на дотик не ушкоджені. Отвори носа та вушні ходи вільні. Рот закритий, слизові губ синюшні. Зуби: природні, цілі. Язик в порожнині рота. На шиї ушкоджень не виявлено, шия звичайної будови. Грудна клітина симетричної форми, ребра на дотик цілі. Живіт нижче рівня реберних дуг. В правій та лівій здухвинних ділянках рубці смугоподібної форми, розмірами справа – 4,5x0,8 см, зліва – 12x0,5 см, білуватого кольору, м'які на дотик. Зовнішні статеві органи розвинуті правильно за чоловічим типом. Відхідниковий отвір зімкнутий, шкіра навколо нього чиста. Кінцівки розвинуті правильно, кістки їх на дотик не ушкоджені. Будь-яких тілесних ушкоджень та інших особливостей при зовнішньому дослідженні трупа не знайдено. При **внутрішньому дослідженні**: Підшкірно-жировий прошарок в ділянці грудей досягає 1,5 см, в ділянці живота 2,5 см. Сальник покриває петлі кишок, не зрощений з очеревиною і петлями кишечника. Розташування органів черевної порожнини звичайне, шлунок та петлі кишок роздуті. Очеревина гладка, без крововиливів та накладень, в її порожнині вільної рідини немає. Діафрагма ціла, реберні хрящі розсікаються із зусиллям. Грудина ціла. Передне середостіння виповнене жировою тканиною, без крововиливів. Легені після розтину грудної клітки виповнюють плевральні порожнини. У плевральних порожнинах зрощень та вільної рідини немає. Осердя ціле, у порожнині його міститься біля 10 мл прозорої безбарвної рідини. З порожнини серця і крупних судин виділяється рідка темна кров. Серце мішкоподібної форми, розмірами 15x13x9 см. Епікард містить помірну кількість жирової тканини. На

поверхні серця поодинокі дрібноточкові крововиливи темно-червоного кольору. Периметр венозного отвору праворуч 9 см, ліворуч 8 см. В порожнинах серця невелика кількість темно-червоних еластичних згортків, які фіксовані до сухожильних ниток, трабекул та стулок клапанів. М'яз серця плюскло-еластичної консистенції, на розрізах рівномірного кровонаповнення, червоно-коричневого кольору. На передній поверхні стінки лівого шлуночка з переходом на міжшлуночкову перегородку наявна ділянка розмірами 2x1 см з крововиливами у товщу міокарда. Товщина м'яза лівого шлуночку 2,5 см, правого 0,7 см. Двостулковий і тристулковий, клапани крупних судин гладкі, рухомі, добре перекиваються відповідні отвори. Внутрішня оболонка серця гладка, біляста, без крововиливів. Ширина аорти на розрізі над клапаном 8 см. Внутрішня оболонка аорти жовтого кольору, гладка, блискуча. Ширина легеневого стовбура на розрізі над клапаном 9 см. Внутрішня поверхня легеневого ствола гладка, біляста. Вінцеві артерії серця зяють, просвіт їх не звужений, стінка еластична. У підшкірній клітковині шиї крововиливів не знайдено. Під'язикова кістка та хрящі гортані цілі. Щитовидна залоза червоно-коричневого кольору, дрібнозерниста. Права доля щитовидної залози розмірами 5,5x2,5 см, коричневого кольору, без особливостей, ліва доля – 4x2,5 см, коричневого кольору, в тканині вбачається округлої форми утворення, розмірами 1,5x2,0 см, дещо щільний на дотик, на розрізі блідо-коричневого кольору. Язик без крововиливів на розрізах. Глотка та стравохід вільні, слизова їх блідо-синюшного кольору. Гортань та трахея вільні, прохідні, слизова їх блідо синюшного кольору, дещо набрякла. Легені на дотик тістуваті; під вісцеральною плеврою легень розташовані поодинокі дрібноточкові крововиливи темно-червоного кольору. Тканина легень на розрізі темно-червоного кольору, повнокровна, з пінявим, кров'яним відокремлюванням. При дослідженні ребер, ключиць, грудини та хребта зі сторони порожнини грудної клітки ушкоджень не виявлено. Селезінка розмірами 12,5x8x1,5 см. Капсула її гладенька. Консистенція селезінки еластична, тканина на розрізі червоно-вишневого кольору, зішкребок помірний, кров'яний. Печінка розмірами 26x24x19x13 см. Капсула її тонка. Поверхня гладка, консистенція еластична, тканина на розрізі жовто-коричневого кольору, повнокровна. Жовчний міхур містить сліди оливкової рідкої жовчі; слизова його оксамитового виду. В порожнині шлунка міститься до 100 мл сірих частково перетравлених харчових мас, без особливого запаху. Слизова оболонка шлунка сіро-рожевого кольору, без виразок, збористість слизової виражена. Підшлункова залоза темно-рожевого кольору, часточкова, підвищеного кровонаповнення, в'яла, набрякла, з початковими ознаками аутолізу тканини. У кишковику звичайний вміст; слизова оболонка його блідо-рожевого кольору, без крововиливів та виразок, складки помірно виражені. Нирки розмірами: права – 12x6x3,5 см, ліва – 12x5,5x3 см. Жирова капсула добре розвинута, фіброзна знімається легко. Поверхня нирок гладенька, без рубцевих втягнень. Тканина нирок на розрізі повнокровна, червоно-коричневого

кольору з темно-червоними пірамідами. Межа між шарами добре виражена. Миски нирок і сечоводи вільні, слиzysta оболонка їх блідо-синюшна. Наднирники листовидної форми, шари їх розрізняються на розрізах. Сечовий міхур порожній, слизова оболонка його блідо-жовтого кольору. Внутрішні статеві органи розвинуті згідно віку, без вогнищевих ущільнень. М'які покрови голови з внутрішньої сторони блідо-рожевого кольору на всьому протязі. Кістки склепіння черепа цілі, 0,7–0,8 см. товщиною. Тверда мозкова оболонка ціла, з кістками склепіння черепа не зрощена. У верхньому поздовжньому синусі та у синусах основи черепа рідка кров. М'яка мозкова оболонка волога, прозора; під нею скупчення невеликої кількості безбарвної прозорої рідини. Судини м'якої оболонки нерівномірного кровонаповнення; судини основи мозку заповнені кров'ю. Звивини мозку пласкі, борозни між ними дещо звужені. Тканина мозку в'яла, на розрізі нерівномірного, переважно підвищеного кровонаповнення, липне до клинка ножа. Від речовини мозку не відчувається особливого запаху. У шлуночках мозку помірна кількість безбарвної прозорої рідини. Тканина мозочку, Варолієвого мосту та продовгуватого мозку підвищеного кровонаповнення, в'яла. Кістки основи черепа цілі.

Висновки лабораторних досліджень:

1. Судово-імунологічне дослідження: «Висновки: Кров невідомого чоловіка приблизно 35 років відноситься до групи О з ізогемаглютинінами анти-А і анти-В».
2. Судово-токсикологічне дослідження: в крові трупа не знайдено: етиловий та метиловий спирти, а також пропіловий, бутиловий, аміловий спирти та їх ізомери. В крові не знайдено: морфін, кодеїн та інші алкалоїди групи опію, трамадол, амфітамін, промедол, героїн, ефедрин, похідні барбітурової кислоти».
3. Судово-гістологічне дослідження: «Висновки: Морфологічні ознаки порушення гемореології та мікроциркуляції в судинах внутрішніх органів. Вогнищевий гострий інфаркт міокарда з серозним запаленням, дрібновогнищевий інтерстиціальний кардіосклероз з ішемічною дистрофією кардіоміоцитів, виражений ліпоматоз серця. Вогнища серозного набряку, гемосидерозу, ділянки гострої альвеолярної емфіземи та дистелектазів в тканині легень. Фокуси нефросклерозу. Вогнища деліпідизації та аденоматозу в корковому шарі наднирника. Вогнищевий панкреонекроз з геморагічним компонентом та слабко вираженим ексудативним запаленням. Макрофолікулярний зоб щитовидної залози. набряк-набухання головного мозку. Морфологічні ознаки вікової інволюції вилочкової залози».

1.5. Складання навчального «Висновку експерта»

Мета заняття: надати студентам навички з отримання необхідних даних з дослідницької частини судово-медичної документації – «Висновку експерта» у випадках смерті, проведення їх аналізу, інтерпретація лабораторних досліджень, формування відповідей на запитання органів досудового розслідування та суду.

План заняття

1. Контроль вихідного рівня знань з теми.
2. Оформлення вступної та дослідницької частини навчального «Висновку експерта».
3. Ознайомлення із питаннями, що стоять перед експертами.

Перелік знань та вмінь, які повинні засвоїти студенти на занятті

1. Вміти складати судово-медичну документацію.
2. Знати основні принципові положення, яких необхідно дотримуватися при складанні заключної частини «Висновку експерта».
3. Вміти скласти навчальний «Висновок експерта».
4. Вміти аргументувати відповіді на поставлені питання органами досудового розслідування та суду.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. В таблиці вказати призначення основної документації, з якою працює судово-медичний експерт:

Медична документація	Призначення	Примітки
Протокол огляду місця події		-
Лікарське свідоцтво про смерть		Додаток 1
Направлення на судово-гістологічне дослідження		Додаток 2
Направлення на судово-токсикологічне дослідження		Додаток 3
Направлення в бактеріологічну лабораторію		
Направлення на судово-імунологічне дослідження		
Направлення на судово-цитологічне дослідження		
Направлення на медико-криміналістичне дослідження		
Висновок експерта / Висновок експертного дослідження		Додаток 4
Повідомлення		Додаток 5
Акт прийому трупа		Додаток 6
Ухвала слідчого судді		Додаток 7

ДОДАТОК 2

Міністерство охорони здоров'я України
 Найменування закладу, адреса, телефон
КИЇВСЬКЕ МІСЬКЕ КЛІНІЧНЕ БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
 м. Київ, вул. Докучаєвська, 4, тел.275-15-55

Код форми за ЗКУД _____
 Код закладу за ЗКПО _____

Медична документація
Форма № 180/0
 Затверджена наказом МОЗ України
 05.08.99 р. №197

НАПРАВЛЕННЯ на судово-гістологічне дослідження

Направляється матеріал від трупа _____ (прізвище, ім'я та по-батькові)

_____ (рік народження, стать)

Дата смерті _____ Дата і час розтину трупа _____

Стислі обставини справи _____

Клінічний діагноз (якщо помер в стаціонарі) _____

Стислі виклади результатів судово-медичного дослідження _____

Мета дослідження: підтвердження діагнозу, встановлення діагнозу, характеру і прижиттєвості ушкоджень, інше _____ (підкреслити)

Фіксуюча рідина(консервант) _____
 Стислий опис макроскопічних змін органів, тканин, кусочків, що надсилаються на дослідження _____

Локалізація ушкоджень на шкірі (рани, крововиливи, садна, електромітки і т.і.), їх розташування по відношенню до трупних плям _____

Перелік кусочків що надсилаються на дослідження:

Органи (які відділи)		Кількість кусочків	Особливі позначки (форма кусочків, локалізація тощо)
Мозок з оболонками	кора		
	підкоркова ділянка		
	стовбур		
	спинний мозок		
Серце			
Аорта			
Легені			
Дихальні шляхи	гортань		
	трахея бронхи		
Печінка			
Нирки			
Селезінка			
Кишки			
Ендокринні залози	гіпофіз		
	надниркові		
	права ліва		
Щитовидна залоза			
Зобна залоза			
Передміхурова залоза			
Підшлункова залоза			
Шкіра			
Інші органи і тканини, зокрема мікрочастини			
Відбитки органів			
Мазки			

Матеріал опечатаний печаткою з відбитком _____

“ _____ ” _____ 20 _____ р. _____ (прізвище, ініціали експерта)

_____ (підпис)

Міністерство охорони здоров'я України
 Найменування закладу, адреса, телефон
КИЇВСЬКЕ МІСЬКЕ БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
 м.Київ, вул.Докучаєвська, 4, тел.2751555

Код форми за ЗКУД _____
 Код закладу за ЗКПО _____

Медична документація
 Форма № 178/0
 Затверджено наказом МОЗ України
 05.08.1999 р. № 197

**НАПРАВЛЕННЯ
 в судово-медичну лабораторію**

Надсилається для _____
 Дослідження матеріал від _____
 (прізвище, ініціали померлого,

 обстеженого, рік народження, стать)

 (підпис)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Висновок експерта (Акта) № _____ Дата і час вилучення матеріалу _____

Фіксує рідина (консервант) _____

Опечатано печаткою з відбитком _____

Стислі обставини справи _____

_____ р.

 (прізвище, ініціали експерта)

(підпис)

Міністерство охорони здоров'я України

Найменування закладу, адреса, телефон
КИЇВСЬКЕ МІСЬКЕ КЛІНІЧНЕ БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ
 м. Київ, вул. Докучаєвська, 4 тел.2751555

Код форми за ЗКУД _____
 Код закладу за ЗКПО _____

Медична документація
 Форма №178/0
 Затверджена наказом МОЗ України
 05.08.1999р. №197

**НАПРАВЛЕННЯ
 в бактеріологічну лабораторію
 ДУ «ЖМЛІУ МОЗ України»**

Надсилається для _____
 Дослідження матеріал від _____
 (прізвище, ініціали померлого,

 обстеженого, рік народження, стать)

 (підпис)

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____
8. _____
9. _____
10. _____

Висновок експерта (Акта) № _____ Дата і час вилучення матеріалу _____

Фіксує рідина (консервант) _____

Опечатано печаткою з відбитком _____

Стислі справи _____

“ ” _____ 20 р.

 (прізвище ініціали експерта)

(підпис)

Код форми за ЗКУД
 Код закладу за ЗКПО

<p>Міністерство охорони здоров'я України</p> <p>КИЇВСЬКЕ МІСЬКЕ КЛІНІЧНЕ БЮРО СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ м. Київ-03141, вул. Докучаєвська, 4 тел. 275-30-57 Відділення експертизи трупів (морг №2) м. Київ, вул. П. Запорозця 26, тел. (044) 512-41-73</p>	<p>МЕДИЧНА ДОКУМЕНТАЦІЯ ФОРМА № КФ-17/12 Затверджена наказом Київського міського клінічного бюро судово-медичної експертизи 14.03.2018 р. № 25</p>
<p style="text-align: center;">ПОВІДОМЛЕННЯ</p> <p style="text-align: right;">Начальнику слідчого відділу Дніпровського УП ГУ НП у м. Києві</p> <p>На підставі направлення слідчого Дніпровського УП ГУ НП у м. Києві Нікітенко М.О. від 19.03.2018 р. (22 год.20 хв.) за №19392 у відділенні судово-медичної експертизи трупів моргу № 2, лікарем судово-медичним експертом Ергард Н.М. розпочато судово-медичне дослідження трупа гр. Корельської Вікторії Василівни, 1979 р.н. зі складанням «Висновку експертного дослідження» № 670/2 За результатами дослідження виписане «Лікарське свідоцтво про смерть» із зазначенням: - основної причини смерті* (<u>остаточно</u>, попереднє): Виразка шлунка (<i>підкреслити</i>) Категорія смерті* – <u>ненасильницька**</u>, насильницька, нестановлена (<i>підкреслити</i>) * - у разі зміни попередньої або остаточної причини смерті та категорії смерті після отримання результатів лабораторних (судово-медичних) досліджень, Вас буде проінформовано додатково ** - наявність тілесних ушкоджень, які б могли сприяти настанню смерті: так ☐ ні ☒</p> <p>Завідувач відділенням судово-медичної експертизи трупів (моргу № 2) _____ Кубаля С.М.</p>	

Міністерство охорони здоров'я України Найменування закладу, адреса, телефон Київське міське клінічне бюро судово-медичної експертизи м. Київ, вул. Докучаєвська 4 тел. 275-15-15		Код форми за ДКУД _____ Код закладу за ЄДРПОУ _____ Медична документація Форма № КФ-5Т Затверджено наказом КМКБСМЕ 12.11.2001р. № 50
АКТ прийому трупа		
Прізвище, ім'я, по батькові _____		
Дата народження _____		
Домашня адреса _____		
Місце смерті _____		
Дата смерті: рік _____ місяць _____ число _____ година _____		
Обставина настання смерті _____		

Труп доставлений _____		
№ автомашини і ким доставлений труп _____		
Ким направлений труп на дослідження _____		
Дата направлення на дослідження « _____ » _____ 20 _____ р.		

Перелік одягу на трупі _____	

Вміст кишень _____	

Речі, доставлені з трупом (цінності, гроші, документи та інше)	

Зуби _____	

Труп, одяг і речі з трупом	Труп, одяг і речі з трупом
Здав _____	Прийняв _____

 Ерощів

1-кв/754/4197/18
Справа № 754/16011/18

УХВАЛА
Іменем України

19 листопада 2018 року м.Київ

Слідчий суддя Десяняського районного суду м. Києва Колегаєва С.В., при секретарі судового засідання Брежневій В.О., розглянувши клопотання слідчого СВ Десяняського УП ГУНП в м. Києві Сковрцова В.С. про призначення експертизи,

ВСТАНОВИВ:

14.11.2018 р. слідчий Десяняського управління поліції ГУ НП в м. Києві Сковрцов В.С. звернувся до суду з клопотанням про призначення судово - медичної експертизи у кримінальному провадженні №12018100030009191 від 30.10.2018 року за ч. 1 ст. 115 КК України.

Досудовим розслідуванням у вказаному кримінальному провадженні встановлено, що 29.10.2018 року приблизно о 22.40 год., за адресою: м. Київ, вул. Шолом Алейхема, 7/20, кв. 33, було виявлено повішаний труп малолітнього Бабіча Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н.

29.10.2018 року труп Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н., направлено до приміщення моргу №2 Київського міського клінічного бюро судово-медичних експертиз, для проведення судово-медичного дослідження.

У органа досудового розслідування виникла необхідність у проведенні судово-медичної експертизи з метою вирішення питання, яка причина смерті Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н., чи є тілесні ушкодження у трупа Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н., якщо так, то яка її локалізація, характер, механізм виникнення, ступінь тяжкості, давність спричинення, послідовність, при життєвість чи по смертності їх спричинення, причинний зв'язок з настанням смерті, чи наявні в трупі Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н., алкоголь, наркотичні, психотропні речовини, або лікарські препарати, у разі виявлення ознак смерті, що настала в наслідок злочинних дій (вбивство, нанесення тілесних ушкоджень і т.п.) – давність настання смерті, а тому слідчий просить призначити судово-медичну експертизу.

Відповідно до ч. 3 ст. 244 КПК України клопотання розглянуте у відсутності слідчого, від якого надійшла заява з відповідним клопотанням.

Дослідивши клопотання та долучені до нього матеріали, приходжу до висновку, що клопотання слідчого підлягає задоволенню за таких підстав.

Відповідно до ч. 1 ст. 242 КПК України, експертиза проводиться експертною установою, експертом або експертами, за дорученням слідчого судді чи суду, наданим за клопотанням сторони кримінального провадження або, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідні спеціальні знання.

Оскільки вирішення питання про причину смерті Бабіч Олега Віталійовича в кримінальному провадженні № 12018100030009191, має істотне значення для кримінального провадження, для вирішення цього питання необхідні спеціальні знання, вважаю необхідним призначити судову медичну експертизу, проведення якої доручити експертам КМКБ СМЕ України в м. Києві.

На підставі викладеного, керуючись ст. ст. 242, 243, 244, 249, 250 КПК України,

ПОСТАНОВИВ:

Клопотання слідчого СВ Десяняського УП ГУНП в м. Києві Сковрцова В.С. - задовольнити.

Призначити судово-медичну експертизу, проведення якої доручити експертам КМКБ СМЕ України в м. Києві.

На вирішення експертів КМКБ СМЕ України в м. Києві поставити питання:

- яка причина смерті Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н.,?
- чи є тілесні ушкодження у трупа Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н., якщо так, то яка її локалізація, характер, механізм виникнення, ступінь тяжкості, давність спричинення, послідовність, при життєвість чи по смертності їх спричинення, причинний зв'язок з настанням смерті?
- чи наявні в трупі Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н., алкоголь, наркотичні, психотропні речовини, або лікарські препарати?
- у разі виявлення ознак смерті, що настала в наслідок злочинних дій (вбивство, нанесення тілесних ушкоджень і т.п.) – давність настання смерті?

Труп Бабіч Олега Віталійовича, 23.04.2008 р.н., направлено до приміщення моргу №2, що по вул. Петра Запорожця, 26, Київського міського клінічного бюро судово-медичних експертиз.

В разі необхідності, надати експертам для ознайомлення матеріали кримінального провадження №12018100030009191 від 30.10.2018 року.

Оригінал ухвали та копію ухвали надати слідчому СВ Десяняського управління поліції Головного управління Національної поліції в м. Києві Сковрцову В.С.

Ухвала оскарженню не підлягає.

Слідчий суддя - *Мігун*

В прийнятій підпис.

Ухвалою набрана законність

смм 19.11.2018 року.

Слідчий суддя - [Signature]

секретар - [Signature]

2. В таблиці вказати відмінності та підстави надання «Висновку експерта» та «Акту судово-медичного дослідження»:

«Висновок експерта»	«Висновок експертного дослідження»

3. Дати пояснення до кожної частини «Висновку експерта»:

Вступна частина _____

Основна частина _____

Заключна частина _____

4. Придумати та написати питання, які необхідно вирішити судово-медичному експерта:

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопов В.И. Судебная медицина в вопросах и ответах. Справочное пособие для юристов и врачей / В.И. Акопов // – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004.
2. Громов А.П. Курс лекций по судебной медицине / А.П. Громов // – М.: Медицина, 1979. – 48 с.
3. Герасименко О.І. Словник-довідник термінів судової медицини / О.І. Герасименко // – К.: Видавничий дім “Ін Юре”, 2002.
4. Ергард Н.М. Сучасна лекція / Н.М. Ергард // – К.: УкрДГРІ, 2018. – 24 с.
5. Ергард Н.М. Практикум для самостійної підготовки студентів з начальної дисципліни «Судова медицина» / Н.М. Ергард, Б.В. Михайличенко // – К.: УкрДГРІ, 2017. – 44 с.
6. Михайличенко Б.В. Судова медицина / Б.В. Михайличенко // – К.: ВСВ «Медицина», 2011. – 447 с.
7. Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17.01.1995 року «Про розвиток та вдосконалення судово-медичної служби України».
8. Тагаев Н.Н. Судебная медицина. Учебник для слушателей вузов МВД Украины / Н.Н. Тагаев // – Х.: Факт, 2003.
9. Михайличенко Б.В. Огляд трупа на місці його виявлення / Б.В. Михайличенко, Н.М. Ергард // – К.: УкрДГРІ, 2017. – 24 с.
10. Ергард Н.М. Ранні та пізні ознаки смерті. Атлас / Н.М. Ергард, Б.В. Михайличенко, С.М. Кубаля // – К.: УкрДГРІ, 2018. – 38 с.
11. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
12. Медичне право України: Збірник нормативно-правових актів. – К.: ІнЮре, 2001.

Навчальне видання

Наталія Миколаївна ЕРГАРД

**ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1
ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ТЕМИ
«ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСАДИ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ
ЕКСПЕРТИЗИ. ОГЛЯД ТРУПА НА МІСЦІ ПОДІЇ. СУДОВО-МЕДИЧНА
ТАНАТОЛОГІЯ. СУДОВО-МЕДИЧНИЙ РОЗТИН ТРУПА.
СКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОГО ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА»**

Методичні рекомендації

В авторській редакції

Підписано до друку 02.03.2020.

Формат 60×84. Папір офсетний.

Тираж 300 прим.

Видавництво УкрДГРІ

Р.с. серія ДК № 182 від 18.09.2000 р.

04114, м. Київ-114, вул. Автозаводська, 78

Адреса редакції та п/п: інформаційно-видавничий відділ УкрДГРІ

04114, м. Київ-114, вул. Автозаводська, 78

Тел.: 206-35-18; тел./факс: 430-41-76

E-mail: mru@ukrdgri.gov.ua